Demokratins vardag i Eskilstuna

1863 delades Sverige in i kommuner. Eskilstuna stadsfullmäktige, idag kommunfullmäktige, började sin verksamhet det året. Sedan dess har en rad reformer och kommunsammanslagningar ägt rum. Den senaste stora sammanslagningen ägde rum 1971 då många mindre kommuner blev en del av Eskilstuna kommun.

All kommunal verksamhet bygger på principen om representativ demokrati, ett system där folket styr genom val av partier. I regeringsformen sägs att ”all offentlig makt i Sverige utgår från folket”. Vidare sägs att ”den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt.” Kommuninvånarna är uppdragsgivarna bakom de kommunala besluten. Demokratin utövas inte bara på valdagen utan också mellan valen. Detta avsnitt handlar om hur beslut fattas och om hur man på olika sätt arbetar för att stärka demokratin i kommunen.

Stadsfullmäktige vid hundraårsjubiléet 1963. Foto: okänd. Eskilstuna stadsmuseum.

Kommunens organisation

Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ, ”kommunens riksdag”. Fullmäktiges uppgifter är bland annat att fastställa mål för kommunens verksamhet och fördela pengar så att målen kan uppfyllas. Kommunfullmäktige bestämmer vilka styrelser och nämnder som ska finnas i kommunen och vilka uppgifter nämnderna ska ha. Barn- och utbildningsnämnden har till exempel ansvar för kommunala förskolor och skolor i Eskilstuna.

Kommunstyrelsen är en kommuns högsta verkställande organ och dess ledamöter väljs av kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för kommunens ekonomi och långsiktiga utveckling. Kommunstyrelsen leder och samordnar kommunens verksamhet och ser till att nämnder och bolag arbetar mot uppsatta mål.

Varje kommun har stor frihet att själv bestämma om sin verksamhet. Detta kallar vi den kommunala självstyrelsen. Grundtanken är att det ska finnas handlingsfrihet för kommunerna i förhållande till staten. Kommunerna har exempelvis frihet att bestämma den egna kommunalskatten. I många frågor är kommunerna dock beroende av lagar som stiftas av riksdagen.

Den demokratiska beslutsprocessen

Den demokratiska beslutsprocessen kan se ut så här:

1. En kommuninvånare har en idé och kontaktar ett politiskt parti eller en fullmäktige-ledamot.
2. Fullmäktigeledamoten skriver en motion (förslag) till fullmäktige.
3. Kommunfullmäktige tar upp frågan och skickar den vidare till aktuell nämnd (rör det sig om en skolfråga skickas den till exempel till Barn- och utbildningsnämnden) för att få ett utlåtande.
4. Nämnden ger tjänstemän i uppdrag att utreda ärendet. När tjänstemännen är klara gör nämnden ett yttrande.
5. Därefter hamnar ärendet hos kommunstyrelsen som förbereder det för kommunfullmäktige.
6. När ärendet åter kommer till kommunfullmäktige är det dags att fatta ett beslut. Det antas eller avslås.

Demokratiska beslut i praktiken-exempel ur kommunfullmäktiges och nämndernas arkiv

I Eskilstuna kommunfullmäktiges arkiv finns åtskilliga ärenden sökbara som på olika sätt visar hur demokratiska beslut fattas i praktiken. Här ska tre exempel från olika tidsperioder tas upp. Dels en interpellation om klotter Förutom motioner är interpellationer vanliga i både kommunfullmäktige och riksdag. I riksdagen är interpellationen en fråga från en riksdagsledamot till ansvarigt statsråd som kräver ett utförligare svar. I kommunfullmäktige ställs frågan av en ledamot till en politiker med ansvar för ett visst område.

Ett exempel på detta är en interpellation om klotter från Folkpartiet liberalerna. Partiet hade tidigare väckt en motion (förslag) i fullmäktige om inrättande av en klotterfond men fått beskedet att andra metoder först skulle prövas. Då klotterproblemet inte lösts valde partiet att ett antal år efter motionen återkomma med en interpellation.

Beslut kan också sökas i nämndernas arkiv. Beslut som berör barn, ungdomar och skolverksamhet finns i barn- och utbildningsnämndens arkiv. Kommunen fattar själv beslut om vilka nämnder som ska finnas och vilka verksamhetsområden som de ska ha. Ett exempel är en ansökan från Viptorps Gårdsförening som söker verksamhetsbidrag och tillgång till kommunalt finansierad lokal. (se bilaga nedan)

Rätt till insyn

Enligt offentlighetsprincipen är regeringens och andra myndigheters samt riksdagens och beslutande kommunala församlingars verksamhet öppen för insyn. Undantag är handlingar som berör rikets säkerhet eller innehåller uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. De omfattas av sekretess, det vill säga omfattas tystnadsplikt. Detta innebär i praktiken att till exempel skolbetyg är offentliga handlingar som vem som helst har rätt att titta på medan elevhälsovårdsjournaler omfattas av sekretess och inte lämnas ut utan sekretessprövning.

Offentlighetsprincipen innebär att myndigheter är skyldiga att på begäran så snart som möjligt låta enskilda medborgare ta del av innehållet i allmänna handlingar. Var och en som vill ta del av innehållet i en allmän handling har rätt att vara anonym. Medborgarnas rätt till insyn finns reglerade i Tryckfrihetsförordningen (TF 2 kap.) där det i första paragrafen står: *”till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar.”*

Demokratins utmaningar

Kring millennieskiftet minskade valdeltagandet i Eskilstuna kommun. 2002 avstod var fjärde väljare från sin rätt att rösta. För att vända utvecklingen och öka förtroendet för politiken och den lokala demokratin tillsattes en parlamentarisk grupp, demokratiberedningen. Frågorna som beredningen ställde sig var bland annat hur valdeltagandet ska öka och hur människor ska engagera sig i samhällsfrågor mellan valen. Beredningen presenterade ett antal förslag som skulle göra det lättare för människor att delta i det politiska samtalet. På mötesplatser i flera områden finns demokraticentrum där invånarna kan få samhällsinformation och komma i kontakt med politikernas arbete. Satsningar på e-demokrati genomförs, bland annat genom att kommunfullmäktiges handlingar blir tillgängliga via internet. För att informera om och öka kunskapen om demokrati genomförs också en årlig demokrativecka i kommunen med olika programpunkter.

Eskilstuna kommunfullmäktige 2020. Jämför med bilden från 1963. Vilken förändring har skett under de senaste femtio åren?

Foto: okänd, eskilstuna.se

Demokratiberedningen hade tre lokala mål för demokratipolitiken under mandatperioderna 2007-2014: andelen röstande i de lokala valen skulle öka, möjligheterna till samtal om den lokala politiken förbättras och de förtroendevalda (andelen män, kvinnor, utrikes födda) skulle spegla kommuninvånarnas sammansättning. Valdeltagandet bland unga eskilstunabor i åldern 18-25 år ökade med hela 14 procentenheter under valet 2010 i de tio distrikt där valdeltagandet var lägst 2006. En rad åtgärder genomfördes inför valet 2010, bland annat valinformation för ungdomar i stadshuset med deltagande i kommunfullmäktiges sammanträde och en debatt på Fristadstorget med de politiska ungdomsförbunden.

I visionen om Eskilstuna som fristad finns också en vision om en stad som ger förutsättningar för människors utveckling. Demokratiberedningen, vars arkiv finns i Eskilstuna stadsarkiv, har visionen om Eskilstuna som en öppen stad, där många deltar, påverkar och tar ansvar.

Arkivmaterial

I Sök i samlingar på den digitala Eskilskällan (eskilstuna.se/eskilskallan) finns kommunala protokoll från 1863 fram till 1950 sökbara. Genom att exempelvis söka på ”Stadshuset” får man där tillgång till alla kommunala beslut som berör Stadshuset fram till 1950. Bland dokumenten i Sök i samlingar finns ett tusental motioner inlämnade av stadsfullmäktiges ledamöter till fullmäktige med förslag på åtgärder. Motionerna kan gälla ett bygge av ett nytt stadshus eller sportanläggning, men också ett bidrag på några tusenlappar till en lokal orkesterförening.

Kommunala handlingar från kommunstyrelse, kommunfullmäktige och olika nämnder finns tillgängliga i Eskilstuna stadsarkiv. Här finns arkiven från alla de kommundelar som idag bildar Eskilstuna kommun från 1863 fram till våra dagar. Följande arkiv i Eskilstuna stadsarkiv är speciellt inriktade på frågor kring lokal demokrati och kan användas för att diskutera aktuella demokratifrågor:

Eskilstuna Kommun. Kommunstyrelsen. Demokratiberedningen.

Eskilstuna Kommun. Kultur och Fritidsnämnden. Eskilstuna stads- och länsbibliotek. Årby Bibliotek. Handlingar angående demokraticentrum.

Arbetsuppgifter

1. Hur ser demokratin och möjligheten för elever att påverka sin skolsituation ut på din skola? Diskutera hur möjligheterna skulle kunna förbättras.

2. Hur skulle demokratin kunna stärkas där du bor? Presentera förslag på åtgärder.

3. Diskutera offentlighetsprincipen. Vilken betydelse har den för demokratin?

4. Demokratiberedningen hade tre mål för sin verksamhet 2007-2014. Undersök hur det gått med målen sedan dess och hur man idag arbetar i kommunen för att uppfylla dem.

5. Nedan ser vi ett ärende från 1998 i barn- och utbildningsnämndens arkiv där Viptorps gårdsförening ansökt om verksamhetsbidrag samt tillgång till lokal. Beskriv hur ansökan hanterades samt på vilken grund föreningen beviljades stöd.

§ 16 Dnr 98-10014

Verksamhetsbidrag mm till Viptorps Gårdsförening

Ärendebeskrivning

Viptorps Gårdsförening har i skrivelse till Barn- och utbildningsnämnden ansökt om verksamhetsbidrag samt fortsatt tillgång till kommunalt finansierad lokal. Syftet är att driva öppen verksamhet för barn och unga i Viptorp.

Förvaltningen lämnar i skrivelse den 10 februari 1998 förslag i ärendet.

Beslut

1. Nämnden återtar uppsägningen av lokalen Skrinnarvägen 11 i Viptorp. Lokalen upplåts till Viptorps Gårdsförening för att där bedriva öppen verksamhet för barn och unga i bostadsområdet.

2. Viptorps Gårdsförening beviljas driftbidrag på 8000 kronor för 1998.

ESKILSTUNA KOMMUN
Barn och Utbildning
Administrativa enheten
Roy Hansson

ÄRENDE 2.5

1998-02-10

Barn- och utbildningsnämnden

Verksamhetsbidrag mm till Viptorps Gårdsförening.

Bakgrund.

Viptorps Gårdsförening ansöker genom sin ordförande Giselle Emmoth om verksamhetsbidrag samt fortsatt tillgång till kommunalt finansierad lokal. Syftet bakom ansökan är att driva öppen verksamhet för barn och unga i Viptorp.

Föreningen.

Viptorps Gårdsförening är en ideellt verkande föräldraförening, utan anknytning till annan organisation. I formell mening är föreningen ny sedan hösten 1997, men föräldragruppen bakom föreningen har drivit öppen verksamhet i Viptorp sedan hösten 1996. Verksamheten har varit öppen tre till fyra kvällar i veckan. Den har huvudsakligen vänt sig till barn under under tonåren.

Föreningen har, enligt uppgift, medlemmar från ca trettio hushåll i området.

Kommunens tidigare åtagande.

För Gårdsföreningens verksamhet har kommunen upplåtit upphyrd lokal i området, Skrinnarvägen 11. 1997 var hyran 68000 kronor, exklusive elkostnader. Gamla Stadens kommundelsnämnd stod för hyran fram till 97-12-31, då hyreskontraktet upphörde. Kommunen har också gett driftbidrag på 4000 kronor 1997

Utöver lokalen har kommunen, genom gamla Staden, haft kostnader för el, telefon, städutrustning och liknande. Gamla Stadens kansli har också stått för visst administrativt stöd. Detta "dolda" driftbidrag har kostat ca 7000 kronor.

Framtida verksamhet.

Gårdsföreningen tänker sig fortsatta med öppen verksamhet, riktad till alla barn/unga i området, i samma omfattning som tidigare. Enligt stadgarna åtar sig föreningen att deras aktiviteter skall vara drogfria, samt att arbeta mot våld, rasism och droger.

Föreningen är också villig att upplåta lokalen och ansvara för uthyrning till annan verksamhet vid tider då de inte har egen.

Bedömning.

De inom förvaltningen som känner till föreningens tidigare verksamhet säger samstämt att "den är bra". Verksamheten fyller funktionen att samla de yngre och motverka gängbildningar i området. Bostadsbolaget, Hyresbostäder, har uppfattningen att verksamheten höjer bostadsområdets kvalitet.

Allmänt finns en politisk viljeinriktning att brukarinflytande i/brukarstyre av traditionellt kommunal verksamhet ska skapas.

Någon kommunal öppen verksamhet finns inte i Viptorp. Enligt företrädare för Fritid Eskilstuna uppfyller inte föreningen deras villkor för bidragsberättigad organisation.

Av dessa skäl är det förvaltningens bedömning att Viptorps Gårdsförening skall ges möjlighet att fortsätta sin verksamhet.

Vid inledande samtal med bostadsbolaget om återupptagande av hyreskontraktet är bolagets företrädare villig att sänka hyreskostnaden till en nivå runt 40000 kronor, inkluderande elkostnad.

Ett driftbidrag bör inkludera tidigare "dolda" kostnader utöver det rena driftsbidraget. Ett bidrag på 8000 kronor för 1998 motsvarar bidraget för 1997.

Förslag till beslut.

1. Nämnden återtar uppsägningen av lokalen Skrinnarvägen 11 i Viptorp. Lokalen upplåts till Viptorps gårdsförening för att där bedriva öppen verksamhet för barn och unga i bostadsområdet.

2. Viptorps Gårdsförening beviljas driftbidrag på 8000 kronor för 1998.

BARN- OCH UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

Roy Hansson
Adm. chef